

Analītisks pārskats

“LATVIJAS ENERĢĒTIKAS ATTĪSTĪBA: MĪTI UN REALITĀTE”

2025. gada maijs

Satura rādītājs

Ievads	3
Izmantotie Termin	4
Energoneatkarība	5
<i>Mīts: Latvijai jāpanāk energoneatkarība</i>	5
Elektroenerģijas imports un eksports	9
<i>Mīts: Latvija nespēj saražot elektroenerģiju, tādēļ nozīmīgu daļu importē</i>	9
Balansēšana un frekvences uzturēšana	10
<i>Mīts: Latvijai nevajadzēs papildus ieguldījumus Sadales Tīklā vai Augstsprieguma tīklā VES un SES attīstībai</i>	10
Sabiedrības atbalsts	12
<i>Mīts: “62% iedzīvotāju atbalsta Vēja parku būvniecību”</i>	12
Elektroenerģijas cena	14
<i>Mīts: Uzbūvēsim vēja parkus un būs lētāka elektroenerģija</i>	14
Zaļais kurss	14
<i>Mīts: Izbūvējot vēja un saules parkus un atrisināsim visus ar klimatneitralitāti saistītos jautājumus</i>	14
Noslēgums	16
Secinājumi	17
Aicinājums	17
Pārskatā izmantotie izziņu avoti	19

Ievads

Šis analītiskais pārskats tapis kā biedrības "Drosme Darīt" un LEEA Veterānu kopas kopdarbs ar mērķi skaidrot sabiedrībai un lēmumu pieņēmējiem būtiskākos maldinošos apgalvojumus, kas šobrīd publiskajā telpā tiek pausti saistībā enerģētiku Latvijā.

Biedrība "Drosme Darīt" dibināta 2025. gada sākumā kā sabiedriska atbilde uz straujo, nereti neskaidri komunicēto VES projektu izplatību Latvijas laukos, īpaši teritorijās ar augstu dabas, kultūras un kopienu vērtību. Biedrības mērķis ir aizstāvēt iedzīvotāju tiesības uz patiesu informāciju, līdzdalību un pašnoteikšanos, kā arī stiprināt faktos balstītu sabiedrisko diskusiju par Latvijas enerģētikas nākotni.

Pārskatā apkopoti un analizēti izplatītākie mīti un puspatiesības, kas saistīti ar šādām jomām:

- Latvijas energoneatkarība un elektroenerģijas ražošanas jaudas;
- Vēja un saules elektrostaciju ietekme uz energosistēmas stabilitāti un izmaksām;
- Elektroenerģijas cenu dinamika un gala lietotāju izmaksas;
- Sabiedrības atbalsts VES attīstībai un aptauju interpretācija;
- Latvijas Klimata un enerģētikas politikas (KEM 2050) trūkumi un riski.

Dokuments balstās oficiālajos datos, valsts iestāžu publikācijās un neatkarīgā ekspertu analīzē. Mēs ceram, ka šis pārskats palīdzēs veidot godīgu, caurspīdīgu un ilgtermiņā sabiedrībai izdevīgu pieeju atjaunojamās enerģijas attīstībai Latvijā.

/Biedrības "Drosme Darīt" valdes priekšsēdētājs Roberts Tenass/

Izmantotie Termins

HES – Hidroelektrostacija

TEC – Termoelektrocentrāle

VES – Vēja elektrostacija (vairāku vēja ģeneratoru kopums)

SES – Saules elektrostacija (vairāku saules paneļu kopums)

MW, GW – Megavats (1000kW) un gigavats (1000MW) – momentānās jaudas mērvienība, šeit lietota kontekstā, cik ražojošas iekārtas ir spējīgas saražot vai arī patērētāji patērē konkrētā brīdī.

GWh, TWh – Gigavatstunda (1000MWh), Teravatstunda (1000GWh) – saražotās vai patērētās enerģijas daudzums laika periodā, šeit lietotas kontekstā par valsts mēroga mēneša vai gada patēriņu. Piemēram, iekārtai ražojot elektroenerģiju ar 1MW jaudu vienu stundu tiktu saražota 1MWh.

KEM – Klimata un enerģētikas ministrija

AST – AS Augstsprieguma tīkls

AER – Atjaunojamie energoresursi

BRELL – saīsinājums no Berlarus Russia Estonia Latvia Lithuania – tā apzīmēja elektroenerģijas vienoto tīklu starp šīm valstīm. Baltija no BRELL atslēdzās 2025. gada februārī

AES – Atoelektrostacija

SMR – modulārā atomelektrostacij

IVN – Ietekmes uz vidi novērtējums

Turpinot ievadā ieskicēto nepieciešamību skaidrot sabiedrībā cirkulējošos maldinošos apgalvojumus par enerģētikas sektora un VES attīstību, šajā dokumentā apkopoti būtiskākie mīti un puspatiesības, kas skar Latvijas enerģētikas sektora galvenās jomas. Enerģētika ir valsts ekonomikas asinsrite, Latvija nevar atļauties pret to izturēties vieglprātīgi.

Energoneatkarība

Mīts: *Latvijai jāpanāk energoneatkarība.*

Patiesība: Atšķirībā no kaimiņiem Baltijā, Latvija jau ir energoneatkarīga. Elektroenerģijas jomā Latvija ir nodrošināta ar nepieciešamajām jaudām (maksimālā slodze ap 1300MW, bet pieejamā jauda TEC 1100MW, regulāri pieejamā Daugavas HES jauda ap 400MW no uzstādītās kopējās HES jaudas 1500MW un citas ģenerācija ap 200MW). Kopā vairāk kā 2000MW. $1300MW < 2000MW$ - šobrīd pieejamās jaudas nodrošina Latviju par 154% pat visaugstākajā patēriņa punktā.

Iespējams ar neatkarību tiek domāts atteikties no importētas gāzes, ražot visu elektroenerģiju uz vietas. Latvija to šobrīd nevar atļauties. Pirmkārt, Inčukalna gāzes krātuve dod Latvijai salīdzinošo priekšrocību un spēju nopirkt gāzi tad, kad tā ir vislētākā, bet izmantot tad, kad citi pērk ievērojami dārgāk, eksportējot elektroenerģiju un pelnot uz tā rēķina. Otrkārt, bez TEC šobrīd sistēmas balansēšana ir praktiski neiespējama, ja stratēģija paredz palielināt nepastāvīgo elektrības ražotāju (SES un VES) īpatsvaru. Bez bāzes jaudām un balansēšanas, ko nodrošina TEC, HES vai AES, sistēma efektīvi darboties nevar (Ko darīt naktīs, kad nepūš vējš un nav saules? Kas ražos elektroenerģiju?).

Konkrēti pēc AST datiem, šogad augstākais pīķa patēriņš ir bijis 18. februāra rītā - 1151MW, 2024. gadā 1218MW (3.01.24), 1161MW (06.12.23)¹. Turklāt ražošanas jaudas ir vairāk kā pietiekamas. Gan 2024. gan 2025. gada visaugstākajā patēriņa brīdī Latvija apgādāja ne tikai pati sevi, bet vēl 281MW (2025) un 309MW (2024) eksportēja! Kā redzams grafikā teorētiskās maksimālās jaudas sasniedz 3249MW, kas 4x pārsniedz vidējo patēriņu valstī.

¹ avots – [1] AS Augstsprieguma tīkla mājaslapa, situācija energosistēmā. <https://ast.lv/lv/content/situacija-energosistema>

Esošās elektroenerģijas ražošanas jaudas uz 2024. gada 1. janvāri, kas lielākas par 1 MW

Nr.p.k.	Stacijas nosaukums	Uzstādītā jauda (MW)
<i>Dabasgāzes koģenerācijas stacijas – 52.5 MW</i>		
1	Mazās dabasgāzes koģenerācijas stacijas (no Sadales tīkla)	37.6
2	Juglas jauda, SIA	14.9
<i>Biomases, biogāzes stacijas – 149.72 MW</i>		
1	Biomases un biogāzes stacijas (no Sadales tīkla)	125.9
2	Gren Latvija SIA	23.82
<i>Vēja elektrostacijas – 130.3 MW</i>		
1	Vēja elektrostacijas (no Sadales tīkla)	50.8
2	WINERGY, SIA	20.7
3	SIA TCK	58.8
<i>Hidroelektrostacijas – 28.6 MW</i>		
1	Mazās hidroelektrostacijas (no Sadales tīkla)	28.6
<i>Saules elektrostacijas – 287.9 MW</i>		
1	Izkliedētās saules elektrostacijas (no Sadales tīkla)	287.9
<i>Latvenergo elektrostacijas – 2600 MW</i>		
1	Ķeguma HES	248
2	Rīgas HES	402
3	Pļaviņu HES	908
4	Rīgas TEC-1	158
5	Rīgas TEC-2	832/881
6	Aiviekstes HES	1.47
7	Ainažu VES	1

Kopā 3249 MW

AS Augstsprieguma tīkls PĀRVADES SISTĒMAS OPERATORA IKGADĒJAIS NOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS 2024, 39. lapa

No AS Augstsprieguma Tīkls 2024.g. Pārvaldes sistēmas operatora ikgadējā novērtējuma ziņojuma² "bāzes" attīstības scenārija, kurš paredz "mērenu" VES un SES jaudu attīstību (2030.g. kopā VES 581MW, SES 1448MW) un lieljaudas bāzes elektrostaciju saglabāšanu, redzams, ka līdz 2034. gadam Latvijai ar pašnodrošinājumu problēmu nav (nodrošinājums krietni virs 100% no pīķa patēriņa)³.

LATVIJAS ELEKTROENERĢIJAS SISTĒMAS JAUDAS BILANCE ZIEMAS MAKSIMUMA STUNDĀS BĀZES B SCENĀRIJAM DOTA, MW (NETO)

Gadi		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Maksimālā slodze	1	1171	1198	1240	1298	1321	1376	1459	1529	1562	1634	1716
Lieljaudas bāzes elektrostacijas	2	2506	2506	2506	2520	2528	2536	2383	2383	2383	2383	2383
Tajā skaitā: Daugavas HES	2.1	1550	1550	1550	1564	1572	1580	1580	1580	1580	1580	1580
Rīgas TEC-1	2.2	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153
Rīgas TEC-2	2.3	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850
Izklīdētās, mazjaudas gāzes koģ. un AER st.	3	837	1070	1303	1536	1769	2002	2228	2465	2702	3434	3671
Tajā skaitā: Dabāsgāzes koģ. elektrostacijas	3.1	44	40	36	32	28	24	14	14	14	14	14
Hidroelektrostacijas	3.2	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Tajā skaitā: Vēja elektrostacijas	3.3	196	260	324	388	453	517	581	645	709	1269	1333
Sauszemes (On-shore)	3.3.1.	196	260	324	388	453	517	581	645	709	774	838
Atkrastes (Off-shore)	3.3.2.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	495	495
Biomases elektrostacijas	3.4	87	89	91	93	95	96	98	100	102	104	105
Biogāzes elektrostacijas	3.5	52	53	55	56	57	58	59	61	62	63	64
Saules elektrostacijas	3.6	429	599	768	938	1108	1278	1448	1617	1787	1957	2127
Pieejamās jaudas maksimuma segšanai un rezervju nodrošināšanai	4	1579	1611	1724	1757	1790	1822	1855	1888	1920	2002	2035
Tajā skaitā: Daugavas HES ²⁾	4.01	350	350	350	350	350	350	350	350	350	350	350
Rīgas TEC-1	4.02	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153	153
Rīgas TEC-2	4.03	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850
Dabāsgāzes koģ. elektrostacijas	4.05	32	30	28	26	24	22	20	19	17	15	13
Hidroelektrostacijas	4.06	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Vēja elektrostacijas	4.07	51	68	84	101	118	134	151	168	184	330	347
Biomases un Biogāzes elektrostacijas	4.08	98	100	102	104	106	108	110	112	115	117	119
Saules elektrostacijas	4.09	40	56	71	87	103	119	135	150	166	182	198
Uzkrājošo bateriju enerģijas sistēma ³⁾	4.10	0	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Elektroenerģijas sistēmas rezerve ²⁾	5	100	164	195	203	212	220	242	247	260	276	288
Elektroenerģijas sistēmas regulēšanas rezerve ⁴⁾	6	90	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nepieciešamā kopējā rezerve Latvijai ³⁾	7=5+6	190	164	195	203	212	220	242	247	260	276	288
Jaudas pārpalikums (+), deficīts (-)	8=4-7	218	289	329	296	296	266	194	151	139	132	71
Pašnodrošinājums	9=(4-7)/1	119%	124%	127%	123%	122%	119%	113%	110%	109%	108%	104%
Gadi		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034

AS Augstsprieguma tīkls PĀRVADES SISTĒMAS OPERATORA IKGADĒJAIS NOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS, 3. tabula

Problēmas Latvijai ar elektrisko jaudu pašnodrošinājumu no 2030. gada var rasties **tikai tad**, ja paātrinātos tempos tiek attīstītas VES un SES ("optimistiskais" scenārijs) un **papildus** tam tiek **pilnībā slēgtas** lieljaudas "bāzes" elektrostacijas TEC-1 un TEC-2 (kas būtu ļoti pārsteidzīgs solis).

² https://www.ast.lv/sites/default/files/editor/PSO_ZINOJUMS_LV_2024.pdf

³ https://www.kem.gov.lv/sites/kem/files/media_file/projekts_kem-energetikas-strategija-2024.10.24.pdf

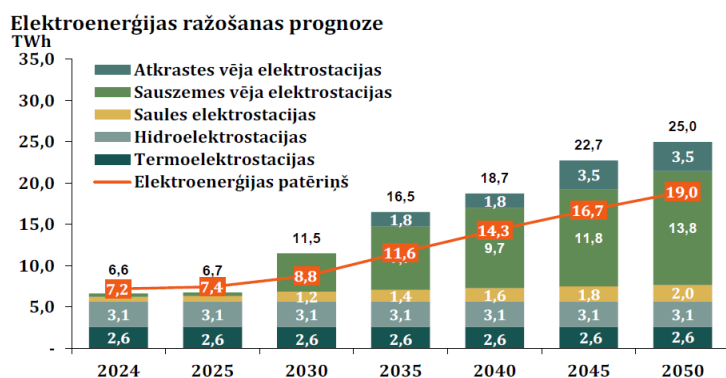
**LATVIJAS ELEKTROENERĢIJAS SISTĒMAS JAUDAS BILANCE ZIEMAS MAKSIMUMA STUNDĀS
OPTIMISTISKAJAM EU2030 SCENĀRIJAM, MW (NETO)**

Gadi		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Maksimālā slodze	1	1187	1243	1308	1378	1446	1531	1647	1733	1804	1903	2002
Lieljaudas bāzes elektrostacijas	2	2506	2506	2506	2520	2528	2536	2383	2383	2383	2383	2383
<i>Tajā skaitā:</i>												
Daugavas HES	2.1	1550	1550	1550	1564	1572	1580	1580	1580	1580	1580	1580
Rīgas TEC-1	2.2	153	153	153	153	153	153	0	0	0	0	0
Rīgas TEC-2	2.3	850	850	850	850	850	850	0	0	0	0	0
Izkliedētās, mazjaudas gāzes kog. un AER st.	3	894	1184	1507	1832	2157	2482	2866	3195	3524	4853	5192
<i>Tajā skaitā:</i>												
Dabāsgāzes kog. elektrostacijas	3.1	44	40	36	32	28	24	0	0	0	0	0
Hidroelektrostacijas	3.2	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
<i>Tajā skaitā:</i>												
Vēja elektrostacijas	3.3	176	221	297	376	455	535	693	772	851	1931	2020
Sauszemes (On-shore)	3.3.1	176	221	297	376	455	535	693	772	851	941	1030
Aktrastes (Off-shore)	3.3.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	990	990
Biomases elektrostacijas	3.4	88	91	94	97	100	102	105	108	111	114	117
Biogāzes elektrostacijas	3.5	53	55	58	60	62	64	66	69	71	73	75
Saules elektrostacijas	3.6	504	749	993	1238	1483	1728	1973	2217	2462	2707	2952
Pieejamās jaudas maksimuma segšanai un rezervju nodrošināšanai	4	1626	1660	1782	1824	1867	1909	946	990	1034	1305	1351
<i>Tajā skaitā:</i>												
Daugavas HES ³⁾	4.01	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
Rīgas TEC-1	4.02	153	153	153	153	153	153	0	0	0	0	0
Rīgas TEC-2	4.03	850	850	850	850	850	850	0	0	0	0	0
Dabāsgāzes kog. elektrostacijas	4.05	32	30	28	26	24	22	0	0	0	0	0
Hidroelektrostacijas	4.06	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Vēja elektrostacijas	4.07	40	50	67	85	103	121	157	175	192	436	456
Biomases un Biogāzes elektrostacijas	4.08	99	103	106	110	113	117	120	124	127	131	134
Saules elektrostacijas	4.09	47	70	92	115	138	161	183	206	229	252	274
Uzkrājošo bateriju enerģijas sistēma ¹⁰⁾	4.10	0	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Elektroenerģijas sistēmas rezerve³⁾	5	100	164	195	203	212	220	242	247	260	276	288
Elektroenerģijas sistēmas regulēšanas rezerve⁴⁾	6	89	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nepieciešamā kopējā rezerve Latvijai³⁾	7=5+6	189	164	195	203	212	220	242	247	260	276	288
Jaudas pārpalikums (+), deficīts (-)	8=4-1-7	250	293	319	284	248	198	-903	-950	-990	-835	-898
Pašnodrošinājums	9=(4-7)/1	121%	124%	124%	121%	117%	113%	45%	45%	45%	56%	55%
Gadi		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034

AS Augstsprieguma tīkls PĀRVADES SISTĒMAS OPERATORA IKGADĒJAIS NOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS, 4. tabula

Latvija ir nodrošināta ar spēju saražot vismaz 1,5 reizes vairāk, kā valstī patērējam (TEC 1100 MW x 7500st. = 8 250 GWh/gadā + Daugavas HES vid. 2 800 GWh/gadā + citi 600GWh/gadā = **11 650 GWh/gadā** pie elektroenerģijas patēriņa valstī ap 7 000 GWh/gadā).

Latvija bez problēmām nodrošina elektroenerģijas jaudas un izstrādi, kas prognozēta tuvākajos 5-10 gados. Arī KEM 2050 stratēģijā minēts, ka patēriņu 11 600 GWh/gadā sasniegsim vien 2035. gadā.

Attēls Nr. 17. Elektroenerģijas ražošanas prognoze pēc enerģijas avota Bāzes scenārijā

Attēls no: KEM ENERĢĒTIKAS STRATĒĢIJA LATVIJĀ | 2050

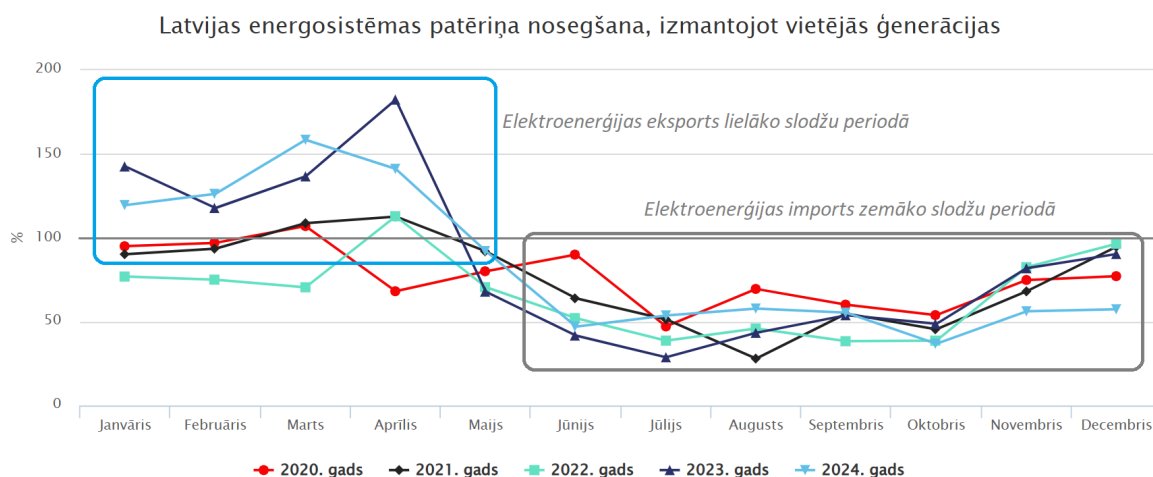
Turklāt šīs jaudas ne vienmēr tiek izmantotas, ja elektroenerģijas tirgū ir nopērkama lētāka elektroenerģija.

Elektroenerģijas imports un eksports

Mīts: Latvija nespēj saražot elektroenerģiju, tādēļ nozīmīgu daļu importē.

Patiesība: Latvija jau šobrīd spēj saražot pietiekami daudz elektroenerģijas pašpatēriņam. Izvēli importēt diktē tirgus konjunktūra.

Statistikas datus redzamais elektroenerģijas nodrošinājums Latvijā ar pašu izstrādāto elektroenerģiju (importu un eksportu), kurš pa laikam ir gan ar “+” zīmi, gan ar “-” zīmi, pēc būtības neuzrāda valsts mazspēju elektroapgādē, bet tas ir tikai tirgus konjunktūras rādītājs, kas veidojas no situācijas tirgū – ne vienmēr izstrādājam un ražojam elektroenerģiju Latvijā. Ja tirgū ir pieejama lētāka elektroenerģija, to izvēlamies importēt, nevis ražot (dažkārt nordpool cena noslīd zem 0 – kaimiņi mums piemaksā, lai ņemam viņu saražoto). Tas nekādā mērā nav saistīts ar Latvijas pašpietiekamību. Turklāt ir arī otrādi, ja tirgū elektroenerģija ir dārga – ražojam paši savām vajadzībām un vēl eksportējam, tādējādi pelnot⁴.

Avots: AST

Elektroenerģijas imports Latvijas elektroenerģijas situācijā tiek veikts ne tādēļ, ka nespējam saražot paši, bet tādēļ, ka pirkt ir lētāk kā ražot pašiem. Mītu par nepietiekamu pašpietiekamību atspēkojām pašā sākumā.

⁴https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__NOZ__EN__ENB/ENB010m/table/tableViewLayout1/

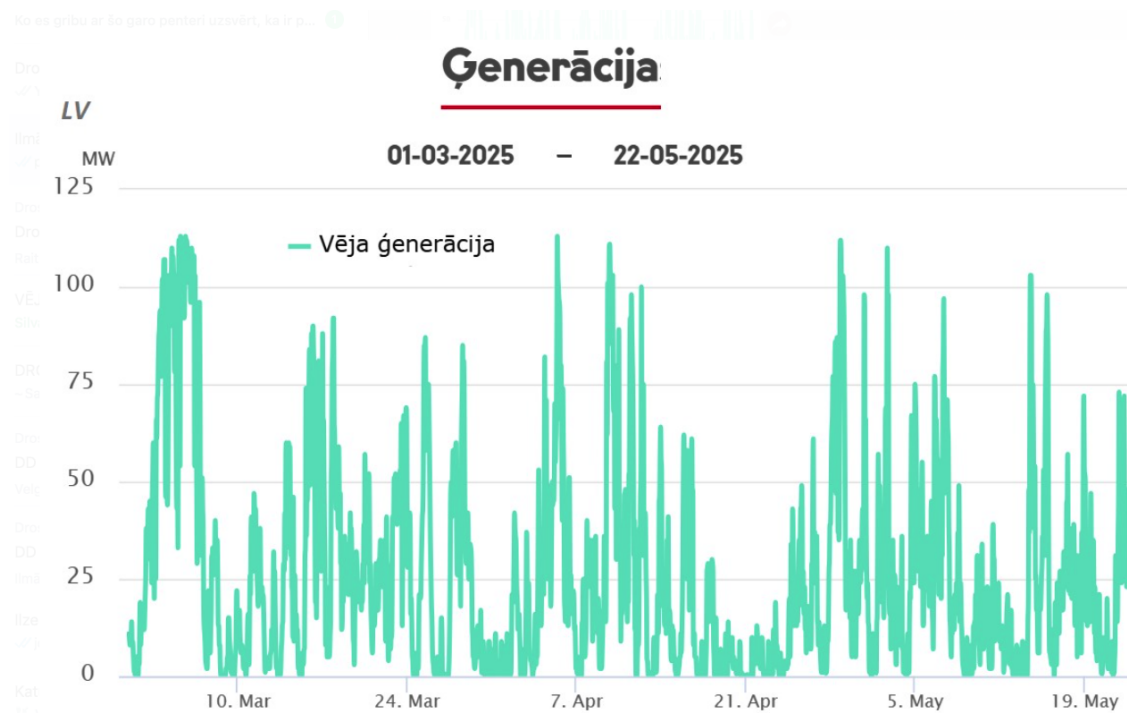
Balansēšana un frekvences uzturēšana

Mīts: Latvijai nevajadzēs papildus ieguldījumus Sadales Tīklā vai Augstsprieguma tīklā VES un SES attīstībai.

Patiesība. VES un SES nepastāvīguma dēļ būs nepieciešami kapitālieguldījumi balansēšanā un par to (caur sadales tarifu vai balansēšanas maksu) maksās pārsvarā Latvijas iedzīvotāji. Šīs izmaksas netiek ierēķinātas VES un SES ražošanas avotu elektroenerģijas pašizmaksā (piemēram, KEM 2050 stratēģijā).

Nepastāvīgās VES un SES jaudas rada nepieciešamību pēc papildus balansēšanas. Latvijas sinhronie kompensatori un TEC/HES nodrošina šo stabilitāti. Pieprasījums pēc balansēšanas jaudas pieaug līdz ar VES un SES īpatsvaru.⁵

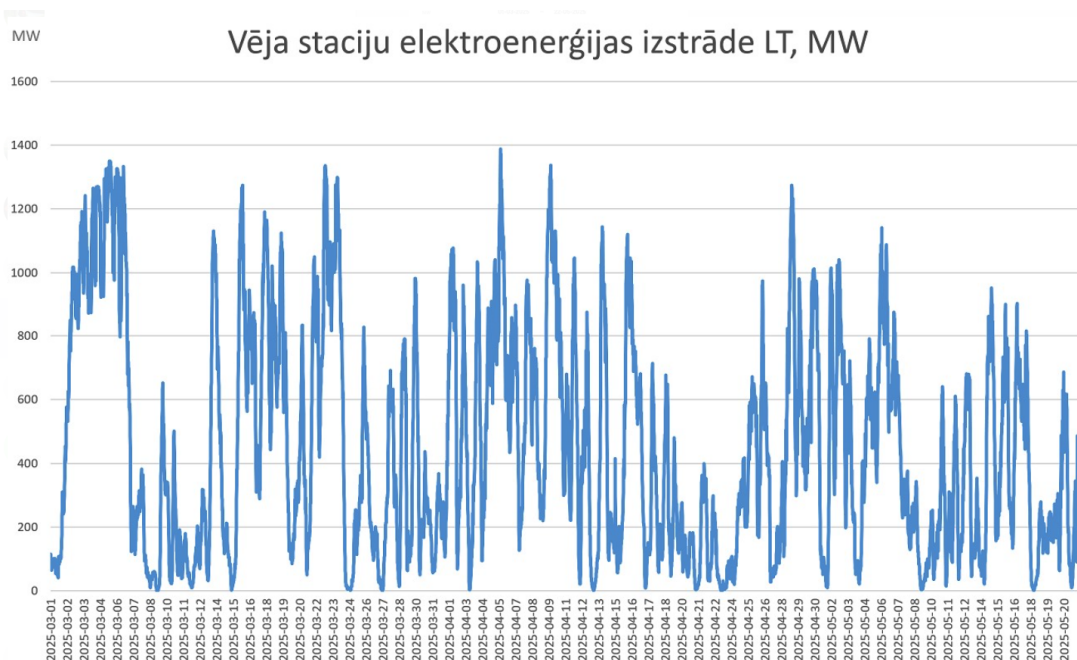
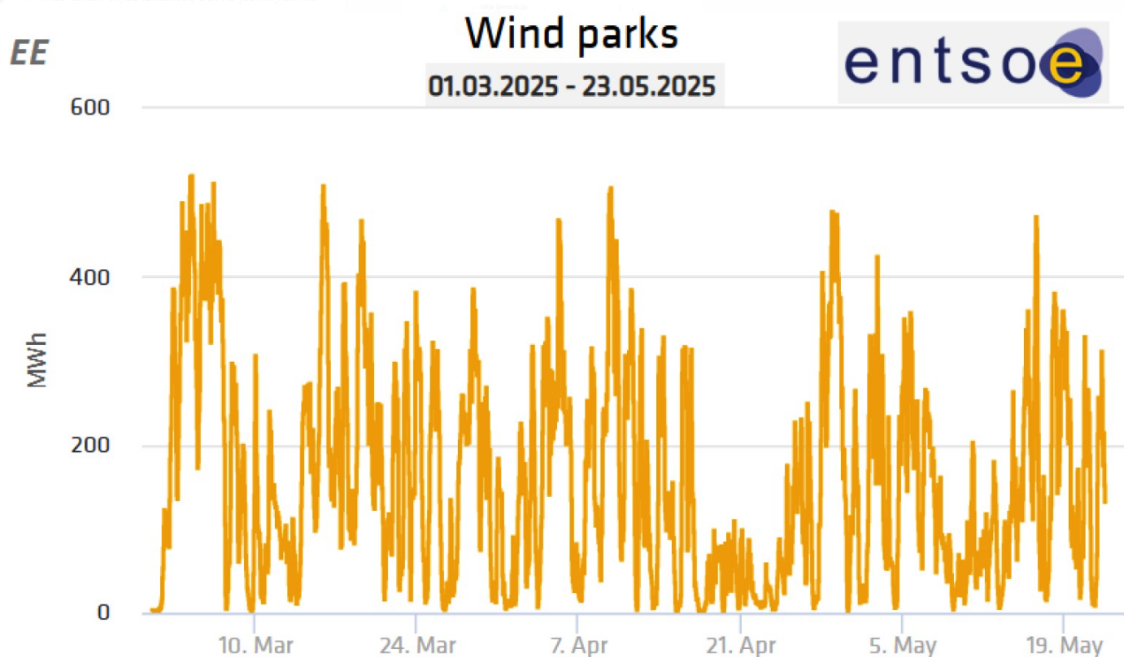
VES (arī SES), kas savu nepastāvīgo jaudu dēļ (mākonis aiziet priekšā saulei, vējš bieži ir brāzmais) nespēj nodrošināt drošu un stabilu valsts elektroapgādi. Tās nepārtraukti ir jārezervē, jābalansē ar citām droši pieejamām "bāzes" jaudām. Īpaši tādiem potenciāliem elektroenerģijas lieljaudas izmantotājiem, kā mākslīgā intelekta datu centri, digitālā ekonomika un tml., kuriem nepieciešama elektroapgādes nepārtrauktība 24h diennaktī.

⁵ ENTSO-E. Frequency Ranges Guideline.

https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/Network%20codes%20documents/NC%20rfg/210412_IGD_Frequency_ranges.pdf

EE – mēs varam vienu izmantot, bet ne ļaut vienam!

Kā labi redzams grafikos⁶ VES (un līdzīgi arī SES) jaudas to lielā mainīguma dēļ tieši pretēji, nevis paaugstina energoapgādes drošumu un garantē tās stabilitāti, bet **to samazina** un izsauc nepieciešamību **veidot citas papildus balansējošās jaudas**, tādējādi veidojot būtiskas papildus izmaksas. Iedzīvotājiem mājas iekārtas nevar strādāt pie

⁶ Vēja ražošana Latvijā, Igaunijā un Lietuvā – avoti ast.lv, elering.ee, litgrid.eu

nosacījumiem, ka piegādātās elektroenerģijas apjoms svārstās pa stundām, tas nozīmētu, ka cepeškrāsns te ieslēgtos, te izslēgtos. Tādēļ šie "robi" tiek aizstāti ar TEC vai HES ražoto elektroenerģiju, kas ražo tik daudz, lai elektroenerģija piegādes patērētājiem nepārtrūktu - to sauc par balansēšanu. Vēl eksistē frekvences uzturēšana - kad elektroenerģijas ir par daudz, frekvence kāpj, bet kad par maz – krīt. Šajās situācijās jāreaģē sekundes daļās, tamdēļ Latvija iegādājās un uzstādīja sinhronos kompensatorus.

Citāts no AST publikācijas⁷:

"... Kopējais tirgus pieprasījums pēc balansēšanas jaudām Baltijas valstīs 2025. gadā sasniegs aptuveni 1500 MW un tiek prognozēts, ka pieprasījums pieaugs līdz ar atjaunojamās enerģijas ražošanas pieaugumu un tā saukto ģenerējošo patērētāju skaita pieaugumu ..."

Kā pierādījums tam ir tikko masu saziņas līdzekļos izskanējusi informācija, ka ievērojami pieaugs maksa par elektroenerģijas balansēšanu. Tas ir saistīts gan ar atslēgšanos no BRELL, taču visbūtiskāk ar pieaugošo saules un vēja īpatsvaru enerģijas ražošanas portfeli. Igaunijas Ellering pārstāvis uzstāšanās laikā Baltijas jūras parlamentārā konferencē minēja, ka sākotnēji plānotie izdevumi balansēšanai esot paredzēti 60milj eiro, bet realitātē ties sasniegs vismaz 130 miljoni - kopējo rēķinu cenas kāps par vismaz 20%.

Vēl viens apliecinājums tam, ka VES un SES jāveido sabalansēti, paralēli stabili ģenerējošām jaudām, ir nesensais Spānijas un Portugāles elektrotīklu pārtraukums (2025. gada maijā), kas visticamāk noticis pēkšņu nepastāvīgās saules enerģijas ražošanas svārstību dēļ, to un nepietiekamu paralēlu balansēšanas jaudu dēļ.

Sabiedrības atbalsts

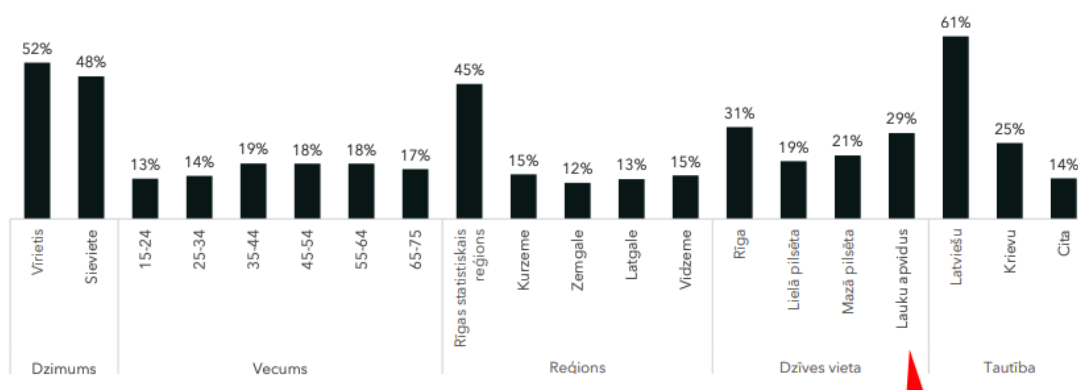
Mīts: "62% iedzīvotāju atbalsta Vēja parku būvniecību"

Patiesība: 2025. gada februārī Norstat un LIAA kopīgi veidoja sabiedrisko aptauju par vēja enerģijas attīstību Latvijā. Aptaujas rezultāti izziņoti tendenciozi un tikuši interpretēti tā, lai būtu ērti pasniegt vispārēju tautas atbalstu (LIAA ir saistīti ar VES projektiem, dodot tiem atbalstu).

Pirmkārt, pārsvarā aptaujāti pilsētu iedzīvotāji un tikai 29% no aptaujātajiem bija no lauku apvidiem – tie cilvēki, kurus realitētē, tiešā veidā skars vēja enerģijas attīstība.

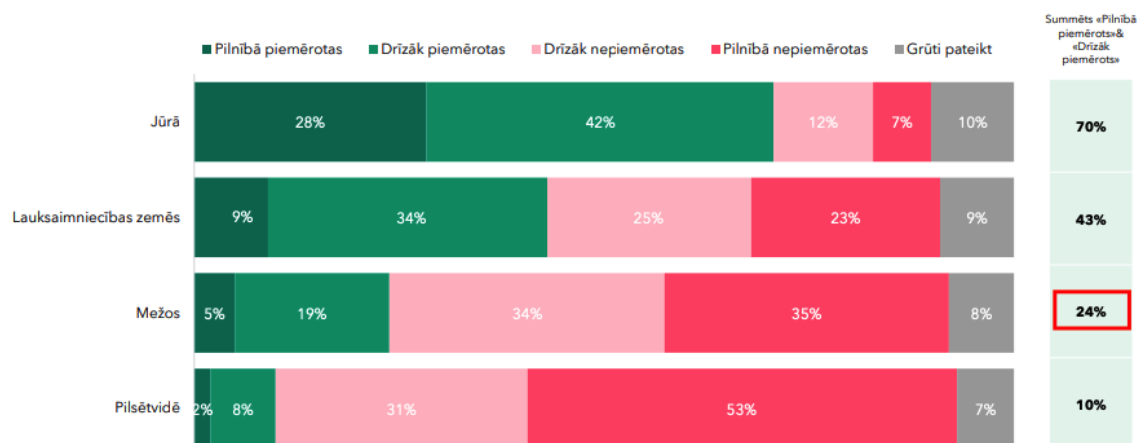
⁷ <https://ast.lv/lv/events/augstsprieguma-tikls-pievienojies-eiropas-balansesanas-enerģijas-apmainas-platformai-picasso>

Izlases raksturojums

Norstat veidotā Sabiedriskā aptauja par vēja enerģijas attīstību Latvijā Februāris, 2025, 3. lapa⁸

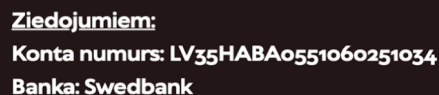
Taču tālāk seko aptaujas interesantākais jautājums – ņemot vērā visu, ko Jūs par to zināt, cik, Jūsaprāt, šādas vietas ir piemērotas jaunu vēja enerģijas ieguves parku izveidei Latvijā:

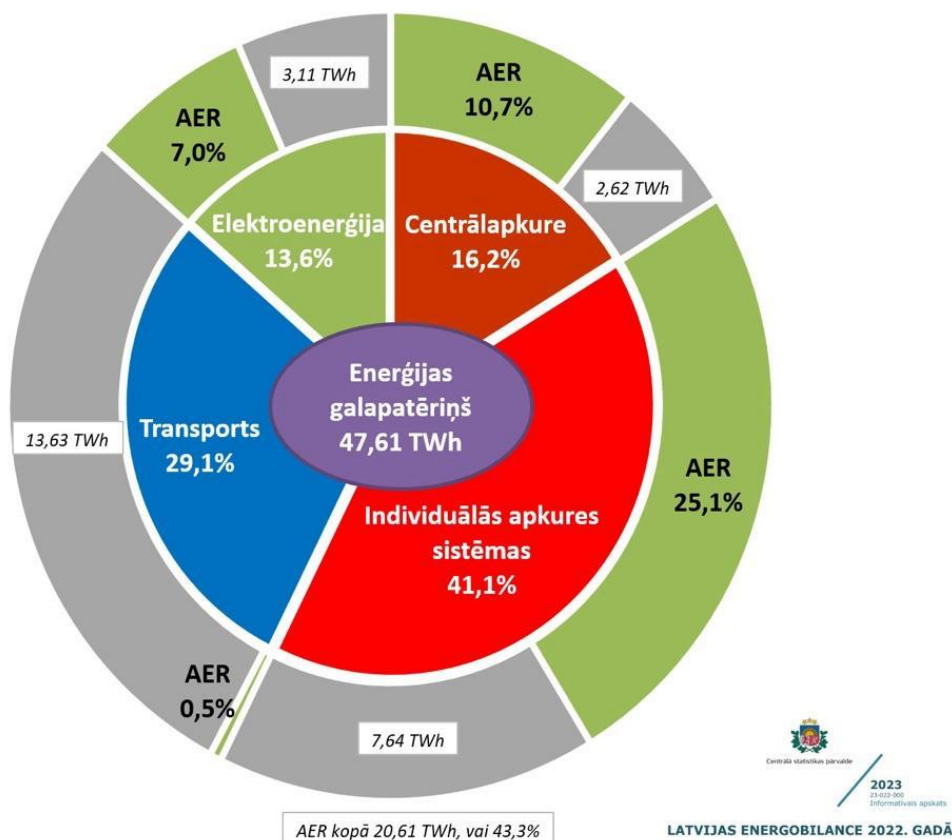
Norstat veidotā Sabiedriskā aptauja par vēja enerģijas attīstību Latvijā Februāris, 2025, 13. lapa⁸

No respondentu atbildēm izriet, ka atbalsts būvniecībai mežos (kur šobrīd plānota lielākā daļa vēja parku) ir tikai 5% stingrs jā un 19% drīzāk jā. Tātad cilvēki teorijā ir par vēja parkiem, taču ne tādā formā kā tie šobrīd tiek piedāvāti sabiedrībai. Aptaujā ir arī visai kuriozi jautājumi, piemēram: “vai Latvijai nākotnē būtu jāklūst par elektroenerģijas eksportētājvalsti vai importētājvalsti”. Latvija jau šobrīd ir un nākotnē būs gan

⁸ <https://www.liaa.gov.lv/lv/media/13676/download>

Energoresursu galapatēriņa (47,61 TWh) sadalījums Latvijā, 2022. gadā

Kā uzskatāmi redzams tabulā un grafikā,¹¹ tad elektroenerģijas ražošana no fosilā kurināmā irniecīga daļa (11,5%) no kopējā izmešus veidojošā energoresursu patēriņa veida. Ievērojami jūtamāks efekts klimatneitralitātes virzienam būtu fosilās enerģijas īpatsvara mazināšanā apkures sistēmās. Tas var notikt uz mājokļu siltināšanas rēķina kā arī uz apkures sistēmu pārejas uz AER rēķina. Tāpat ievērojams fosilo energoresursu daudzums tiek tērēts transporta sektorā, nodrošinot ātrāku transporta pāreju uz elektrotransportu būtu iespējams to samazināt.

Piedāvātā KEM 2050 stratēģija pārsvarā koncentrējas uz fosilā samazināšanu elektroenerģijas sadaļā, nedaudz pieskaras transporta sadaļai, bet vispār nerunā par apkures sadaļu energoresursu grozā, taču tie ir vairāk kā 57% no kopējā energo patēriņa.

Turklāt, ņemot vērā virzību uz nepastāvīgajiem (taču atjaunīgajiem) elektroenerģiju ražojošajiem avotiem vēju un sauli, Latvija nevar atļauties slēgt TECus - šī (fosilā) ražošanas jauda ir obligāti jāsaglabā balansēšanas un sistēmas stabilitātes nodrošināšanai. Mums noteikti nepieciešams strauji sākt darbu pie modulārās atomelektrostacijas

¹¹ <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/publikacijas-un-infografikas/15219-latvijas-energoibilance-2022>

izveides, tā varētu aizstāt TEC bāzes jaudu, taču tāpat būs vajadzīgas TEC ātri darbināmās jaudas balansēšanas vajadzībām.

Noteikti būtu jāpārstrādā KEM 2050 stratēģija, iekļaujot trūkstošo informāciju un paredzot saglabāt TEC darbību un sākt darbu pie SMR AES.

Noslēgums

Elektroenerģijas imports / eksports sastopams jebkurā valstī, kas ar elektropārvades tīkliem ir savienota ar kaimiņu valstīm; tā ir normāla ikdienīga energosistēmu darbība, īpaši, ja tas (imports / eksports) notiek tirgus ekonomikā balstītos principos. Tas (imports / eksports) nav elektroapgādes drošuma vai stabilitātes jautājums (pie nosacījuma, ka valstī ir droši garantēti pieejamas savas elektroenerģijas ģenerēšanas bāzes jaudas, kādas Latvijā tās ir). Bez šīm valsts elektrisko slodzi sedzošām bāzes jaudām, droša un stabila valsts elektroapgāde nevar būt garantēta.

Pie jaudām, kas garantē valsts stabilu, neatkarīgu elektroapgādi nav pieskaitāmas nestabilās, svārstīgās VES (SES) jaudas. Tā kā vēja/saules resursi elektroenerģijas izstrādei periodiski ir pieejami, bet biežāk nē (VES jaudu izmantošanas koeficients Latvijā nepārsniedz 22%, nākotnē tas varētu sasniegt 30%, SES – nepārsniedz 11%!), tad šo VES (SES) jaudu izveide nenovērš importu, - tas jebkurā gadījumā saglabājas, tāpat kā saglabājas vajadzība pēc stabilām ražojošām jaudām, ko spēj nodrošināt TEC vai AES.

Attīstot papildus jaudas SES un VES balansēšanas nodrošināšanai būs vajadzīgas arvien lielākas jaudas. Šobrīd vissvarīgākais elements balansēšanai Latvijā ir TEC un HES. TEC aizvēršana (viens no scenārijiem) nav pieļaujama. To izdarot, Latvija tiešām zaudēs energoneatkarību.

62% iedzīvotāju atbalsta vēja parku izveidi, taču tikai 24% atbalsta to izveidi mežos, kur lielākoties plānoti attīstāmie vēja parki.

Pastāv liela varbūtība, ka augsto balansēšanas izmaksu dēļ, apgalvojums, ka galalietotājiem kļūs lētāka elektroenerģija var būt nepatiess. Vācijas un Dānijas piemērs rāda, ka tās ir līderes Eiropā elektroenerģijas ražošanā ar vēju, taču tajās ir visaugstākās elektroenerģijas cenas gala lietotājiem.

KEM koncentrējas uz atjaunīgumu elektroenerģijā, lai gan fosilā daļa kopējā energopatēriņā sastāda tikai 6%. Daudz būtiskāk būtu siltināt mājas, mainīt apkures veidus uz siltumsūkņiem un veicināt pāreju uz elektroauto.

Secinājumi un aicinājums sabiedrībai

Secinājumi

Šī pārskata ietvaros konstatēts:

- Latvija jau šobrīd spēj nodrošināt sevi ar pietiekamām elektroenerģijas ražošanas jaudām. Arguments par nepieciešamību pēc jaunu VES jaudu izbūves energoneatkarības vārdā neatbilst faktiskajai situācijai un tiek izmantots nepamatoti.
- Vēja un saules elektrostaciju strauja attīstība rada nepieciešamību pēc ievērojamiem ieguldījumiem balansēšanas jaudās un tīklu infrastruktūrā. Šīs izmaksas tiek pārnestas uz gala patērētājiem, taču sabiedriskajā komunikācijā tās bieži netiek atklāti skaidrotas.
- Sabiedriskās aptaujas par VES attīstības atbalstu tiek interpretētas selektīvi, īpaši ignorējot to sabiedrības daļu, kuras dzīves telpu šie projekti tieši ietekmē.
- Elektroenerģijas gala cena patērētājam potenciāli var pieaugt, neskatoties uz iespējamo zemāko pašizmaksu vēja apstākļos, jo būtisku daļu no gala cenas veido balansēšanas un tīkla izmaksas.
- Klimatneitralitātes mērķu īstenošana šobrīd ir nesabalansēta – koncentrēta gandrīz tikai uz elektroenerģijas sadaļu, ignorējot to, ka vislielākais fosilās enerģijas īpatsvars ir tieši apkures un transporta sektoros.

Aicinājums

Nemot vērā iepriekš minēto, aicinām:

- Apturēt haotisko Vēja parku izveides procesu (šobrīd ir uzsākti ietekmes uz vidi novērtējuma procesi - IVN 107! vietās Latvijā ar kopējo jaudu virs 20GW, kas 7-10 reizes pārsniedz pat visoptimistiskākās patēriņa pieauguma un starpsavienojumu izveides prognozes). IVN izvērtēšanas kapacitātes valstij nav, tiek apstiprināti nekvalitatīvi IVN.
- Pārvērtēt vēja parku izvietošanas kritērijus, definēt konkrētu vēja parku jaudas apjomu, kas Latvijai būtu saprātīgi nepieciešams, rēķinoties ar Lietuvas un Igaunijas vēja projektiem, iespējamo vēja enerģijas pārprodukciju Baltijā, kas ir vienots tirgus, nepastāvīgo ražošanas jaudu balansēšanu un tās izmaksām.
- Nekavējoties pārskatīt Klimata un enerģētikas politikas pamatnostādnes (KEM 2050), iekļaujot reālistisku attīstības scenāriju modelēšanu, sabalansētu pieeju un efektīvu sabiedrības līdzdalību. Iekļaut stratēģijā ne tikai elektroenerģijas attīstības stratēģiju, bet

arī pārējo 86% energoresursu stratēģiskās attīstības virzienus (individuālā apkure, centrālā apkure, transports).

- Mediju un sabiedriskās komunikācijas veidotājus izvērtēt informācijas ievietošanas praksi to ikdienas darbībā un sociālajos tīklos. Lietot faktos balstītu un pilnīgu informāciju, nevis izraut to no konteksta vai izmantot izdevīgāko leņķi.
- Sabiedrību aktīvi iesaistīt diskusijā par enerģētikas nākotni, pieprasot caurspīdīgu informāciju, pamatotu lēmumu pieņemšanu un reālas iespējas ietekmēt procesus, kas skar dzīves vidi, ainavu un ilgtermiņa attīstības izvēles.

Biedrība Drosme Darīt iestājas par to, lai pārmaiņas, kas skars mūs visus, tiktu īstenotas godprātīgi, caurskatāmi un visas Latvijas sabiedrības interesēs.

Pārskatā izmantotie izziņu avoti

1. Oficiālās valsts institūciju publikācijas:

- AS "Augstsprieguma tīkls". *Pārvades sistēmas operatora ikgadējais novērtējuma ziņojums*. 2024. gads.
- Klimata un enerģētikas ministrija. *Latvijas Klimata un enerģētikas politikas pamatnostādnes līdz 2050. gadam (KEM 2050)*.
- Centrālā statistikas pārvalde (CSP). *Energoresursu galapatēriņš Latvijā 2022. gadā*. Informatīvais apskats CSP 23-022-000.

2. Sabiedriskās domas aptauja:

- Norstat sadarbībā ar LIAA. *Sabiedriskā aptauja par vēja enerģijas attīstību Latvijā*. 2025. gada februāris.

3. Citi avoti:

- Esti Energia vadītāja uzstāšanās Baltijas Asamblejā (informācija par plānotajām un faktiskajām elektroenerģijas balansēšanas izmaksām).
- Starptautiskie mediju ziņojumi par Spānijas un Portugāles elektrotīklu pārtraukumu 2025. gada maijā (kā piemērs par nepietiekami sabalansētām atjaunojamo resursu jaudām).

4. Grafiki un tabulas:

- AST ikgadējais ziņojums – 3. un 4. tabula, kā arī 39. lapa.
- KEM 2050 stratēģijas attēli un aprēķini.
- CSP statistikas grafiki par energoresursu sadalījumu.